Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2017-10-18

LS 2017-0992

Landstingsstyrelsen

Yttrande över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Föredragande landstingsråd: Irene Svenonius

Ärendebeskrivning

Stockholms läns landsting har beretts möjlighet att yttra sig över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60).

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att avge yttrande till Kulturdepartementet över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60) i enlighet med landstingsdirektörens förslag till yttrande

att omedelbart justera beslutet.

Landstingsrådsberedningens motivering

Stockholms läns landsting har beretts möjlighet att lämna synpunkter på delbetänkandet *Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik* (SOU 2017:60). Betänkandet lämnar förslag för att underlätta och effektivisera arbetet med nationella minoritetsfrågor samt föreslår ett tydliggörande av de nationella minoriteternas rättigheter.

Landstinget ställer sig positiv till att utredningen föreslår en rad förtydliganden i minoritetslagstiftningen, framförallt till ett tydliggörande av de nationella minoriteternas rättigheter i hälso- och sjukvårdslagen samt i patientlagen. Nuvarande lag har inneburit en positiv utveckling samtidigt som brister och förbättringsbehov har uppmärksammats under utvecklingsprocessen. Sedan år 2010 har Stockholms läns landsting en åtgärdsplan avseende nationella minoriteter och rätten att använda minoritetsspråk, LS 1003-0199, för att säkra att den nuvarande lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterföljs i verksamheterna. Om

riksdagen beslutar om förändringar i lagstiftning och landstingens uppdrag för nationella minoriteter som medför utökade kostnader, förutsätts att staten i enlighet med finansieringsprincipen tillskjuter ytterligare resurser.

Stockholms läns landsting delar utredningens bedömning och förslag om att tydliggöra dokumenterade mål och riktlinjer inom ramen för det minoritetspolitiska arbetet. Detta är i linje med hur landstinget arbetar idag och förslaget kan leda till att gemensamma måltal för regioner och landsting genereras. Detta skulle möjliggöra en gynnsam utveckling inom den nationella minoritetspolitiken, inte enbart för Stockholmregionen utan även för hela landet.

Stockholms läns landsting har ett ansvar att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur. Särskilt barns utveckling av en kulturell identitet ska främjas. Landstinget förutsätter även att det fortsatta utvecklingsarbetet inom hälso- och sjukvårdsområdet kommer att ske i nära samarbete med landstingen. Det finns flera samordningsvinster som skulle kunna vara möjliga för verksamheterna om samverkan och samarbete mellan landstingen förstärks. Ett förslag är en nationell samordning avseende information på 1177 vårdguiden på nationella minoritetsspråk.

Landstinget har även formaliserade samråd med alla nationella minoriteter där möjlighet ges att framföra synpunkter och påverka frågor som berör minoritetsgrupperna. Samtidigt är dialogerna med berörda barn och unga viktiga för att skapa rätt förutsättningar. Dialoger och samråd ingår i arbetet med att sträva efter att bryta utanförskap och syftar till att ge skydd för de nationella minoriteterna, skapa förutsättningar till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 18 september 2017
Förslag till yttrande
Sammanfattning av delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Irene Svenonius

Gustaf Drougge

Stockholms läns landsting

2017-09-18
LS 2017-0992

Landstingsstyrelsen
Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Hållbarhet
Veera Florica Rajala

Landstingsstyrelsen

Yttrande över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Ärendebeskrivning
Stockholms läns landsting har beretts möjlighet att yttra sig över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60).

Beslutsunderlag
Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 18 september 2017
Förslag till yttrande
Sammanfattning av delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Förslag till beslut
Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande till Kulturdepartementet över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60) i enlighet med landstingsdirektörens förslag till yttrande

att omedelbart justera beslutet.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Delbetänkandet innehåller förslag för att underlätta och effektivisera arbetet med nationella minoritetsfrågor. Förslagens fokus ligger på styrning, uppföljning och organisering. Förvaltningen tillstyrker förslagen i deltänkandet.

Bakgrund
Sverige har sedan år 2010 haft nuvarande lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Regeringen tillsatte hösten 2016 en utredning med syfte att se över nuvarande lagstiftning för att bl.a. förtydliga landstingens roll inom ramen för nationella minoritetsfrågor.

För att säkra att lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterföljs i Stockholms läns landsting har landstinget sedan 2010 en åtgärdsplan avseende nationella minoriteter och rätten att använda minoritetsspråk, LS 1003-0199.

Landstingsstyrelsen ansvarar för de nationella minoritetsfrågorna inom landstinget. Detta innebär att frågorna får genomslag i all landstingsfinansierad verksamhet.

Landstinget har formaliserade samråd med alla nationella minoriteter där möjlighet ges att framföra synpunkter och påverka frågor som berör minoritetsgrupperna. Ungdomsrepresentation finns i flera av samrådsgrupperna.

I Stockholms läns landsting finns två finsk-psykiatriska mottagningar, vilka även är omnämnda i delbetänkandet, en BUP och en vuxen-mottagning. Vidare delar alla barnavårdscentraler i länet ut språkpaket till alla nyblivna föräldrar som önskat att få ett paket på finska eller samiska. Dessa språkpaket har till syfte att främja och informera om flerspråkighet och nationella minoritetsrättigheter.

Stockholms läns landsting har, med stöd av SKL, under hösten 2016 drivit ett projekt med Romska ungdomsförbundet kring romska manliga hälsoinspiratörer. Resultatet från projektet har varit att fler yngre romska män har fått en ökad kunskap om hälsa.

För att bland annat höja kunskapsnivån om och förbättra bemötandet av nationella minoriteter har Stockholms läns landsting tagit fram webbutbildningen *Etnicitet, normer och möten i vardagen*. Sedan i år är det i flera av landstingets förvaltningar obligatoriskt för personalen att genomgå webbutbildningen.

Stockholms läns landsting arbetar idag med att synliggöra de nationella minoriteterna och informera om deras rättigheter på landstingets webbsidor. Vidare har landstingsstyrelsens förvaltning fattat beslut om att flagga med de nationella minoritetsflaggorna i landstingshusets park från och med år 2017.

Överväganden
Flera av delbetänkandets förslag ligger i linje landstingsstyrelsens uppdrag till landstingsdirektören om ett effektivare landsting med en tydligare styrning, LS 2017-0180. Många av förslagen skulle effektivisera arbetet med nationella minoriteter och därmed generera en effektivare förvaltningsorganisation. Förslagen kan dessutom innebära att landstingen får det stöd som efterfrågats från flera statliga myndigheter vilket kan medföra effektivisering inom området.

Förvaltningen välkomnar förslaget att ta fram dokumenterade mål och riktlinjer inom ramen för det minoritetspolitiska arbetet. Detta förslag är i linje med hur landstinget arbetar idag och kan, om förslaget leder till att gemensamma måltal för regioner och landsting genereras, vara ett av de viktigaste förslagen i utredningen för att möjliggöra en utveckling inom den nationella minoritetspolitiken.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att den nuvarande samordnings- och uppföljningsmyndigheten inte har gett tillräckligt stöd till landstingen i arbetet med de nationella minoritetsfrågorna. Förslaget om att utse en ny myndighet med ansvar för samordning och uppföljning välkomnas därför.

Förvaltningen ställer sig positiv till att utredningen föreslår ett tydliggörande av de nationella minoriteternas rättigheter i hälso- och sjukvårdslagen samt i patientlagen.

Förvaltningen tillstyrker förslaget att strukturerad dialog ska föras med de nationella minoriteterna i syfte att deras behov och synpunkter ska kunna beaktas i myndighetens beslutsfattande. Det är även bra att de nationella minoritetsbarnens och ungas representation i samråden ska stärkas.

Yttrandet har beretts i samråd med hälso- och sjukvårdsförvaltningen.

Ekonomiska konsekvenser
Beslutet att avge yttrande har inga ekonomiska konsekvenser.

Malin Frenning
Landstingsdirektör

Carl Rydingstam
Förvaltningschef

Beslutsexpediering:
Akt
Kulturdepartementet
SLL Hållbarhet

Kulturdepartementet
Ku2017/01534/DISK

Yttrande över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Stockholms läns landsting har beretts möjlighet att yttra sig över delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60).

Sammanfattning

Stockholms läns landsting välkomnar förslaget att ta fram dokumenterade mål och riktlinjer inom ramen för det minoritetspolitiska arbetet. Förslaget ligger i linje med hur landstinget arbetar idag och kan, om förslaget leder till att gemensamma måltal för landstingen genereras, vara ett av de viktigaste förslagen i utredningen för att möjliggöra en utveckling inom den nationella minoritetspolitiken.

Stockholms läns landsting instämmer i utredningens bedömning att nuvarande samordnings- och uppföljningsmyndighet inte ger tillräckligt stöd till landstingen i arbetet med de nationella minoritetsfrågorna. Landstinget välkomnar därför förslaget om att utse en ny myndighet med ansvar för samordning och uppföljning (5.2).

Landstinget tillstyrker förslaget om ett tydliggörande av de nationella minoriteternas rättigheter i hälso- och sjukvårdslagen samt i patientlagen.

Utvärdering av minoritetslagstiftningen

Utredningen föreslår ett tillägg (5 a §) till lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Detta förslag innebär en skyldighet för landstinget som förvaltningsmyndighet att föra strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att deras behov och synpunkter beaktas vid myndighetens beslutfattande. Stockholms läns landsting tillstyrker förslaget, men önskar ett förtydligande av vad som avses med begreppet ”myndighetens beslutsfattande”.

Utredningen föreslår en ny paragraf (5 b §) till lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk vilket innebär att landstingen ska anta styrdokument samt sätta mål för sin minoritetspolitik. Landstingen ska även göra de språkkartläggningar som behövs för att deras minoritetspolitiska mål uppfylls. Givet att Sverige inte tillåter etnisk registrering bedömer Stockholms läns landsting det som svårt att kunna ta fram lämpliga mål och nyckeltal själv. Landstinget menar därför att det vore önskvärt om en ansvarig myndighet, tillsammans med landstingen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), tog fram gemensamma förslag på mål och nyckeltal (4.2.2). Om förslaget leder till gemensamma mätbara mål kan uppföljningen av nationella minoritetslagen bli tydligare samt förutsättningar skapas för öppna jämförelser.

Stockholms läns landsting instämmer i utredningens bedömning att regeringen behöver undersöka möjligheterna att förtydliga 10 § i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk avseende enskildas rätt att få ärendehandläggning på finska, alternativt meänkieli eller samiska i ett förvaltningsområde (4.1.3).

Landstinget delar utredningens ambition vad gäller förslaget om att ha samråd tidigt i ärendehandläggningsprocessen (4.3). Det är samtidigt utmanande då antalet processer och frågor som berörs är mycket omfattande. Landstinget föredrar att se detta som något eftersträvansvärt men inte som ett krav.

Stockholms läns landsting tillstyrker förslaget om att ge Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) i uppdrag att utveckla och hålla i utbildningar för nationella minoritetsrepresentanter om samrådsformen (4.3.3).

Förslaget att ge MUCF större ansvar för att stärka minoritetsorganisationernas förutsättningar (4.3.3) tillstyrks. Det är viktigt att MUCF får uppdraget att utveckla sitt arbete för att även tillmötesgå behoven som finns inom området för nationella minoriteter och urfolket samerna.

Att samråden ska vara strukturerade (4.3.2) innebär ett välkommet förtydligande. Stockholms läns landsting efterfrågar ett metodstöd från ansvarig myndighet för att bättre kunna strukturera och genomföra samråden med de nationella minoriteterna. Den europeiska koden och SKL:s Medborgardialog skulle kunna fungera som stöd för att ta fram detta.

Stockholms läns landsting ställer sig positivt till förslaget om kunskapshöjande åtgärder för politiker och tjänstemän. Det är viktigt att även personer som inte idag ansvarar för nationella minoritetsfrågor utbildas i och med att kunskapsnivån generellt är låg.

Tillgång till personal med språk- och kulturkompetens
Stockholms läns landsting instämmer i att det behöver skapas både kort- och långsiktiga lösningar för att säkra tillgången till personal med kunskaper i minoritetsspråken, speciellt inom vård- och omsorgsyrken (8.2). Landstinget tillstyrker förslaget att uppföljningsmyndigheten får ett övergripande ansvar för att informera om utbudet av utbildningar och andra möjligheter till kompetensutveckling, samt vid behov tillskapa uppdragsutbildningar inom vård och omsorg (8.2.2).

De nationella minoriteternas behov inom hälso- och sjukvården
Stockholms läns landsting tillstyrker förslaget om ett tydliggörande av de nationella minoriteternas rättigheter i hälso- och sjukvårdslagen samt i patientlagen. Landstinget instämmer i utredningens analys om behovet av att synliggöra de nationella minoriteternas hälsosituation och aktivt arbeta med prioriterade områden som psykisk ohälsa eller hälsofrämjande insatser (9.1).

Stockholms läns landsting välkomnar förslaget att hälso- och sjukvårdsmyndigheter ska genomföra kontinuerliga undersökningar avseende nationella minoriteters hälsosituation (9.3.3). Dessa kartläggningar är kostsamma och därmed svåra för enskilda landsting att genomföra.

Stockholms läns landsting ställer sig positivt till mer samverkan och samarbete mellan landstingen. Landstinget välkomnar även förslaget (9.3.3) att ge någon av myndigheterna inom hälso- och sjukvårdsområdet i uppdrag att följa upp, stödja och sprida goda exempel samt möjliggöra erfarenhetsutbyte relaterat till nationella minoriteter gällande hälso- och sjukvårdsfrågor.

Landstinget delar utredningens bedömning om att det saknas stöd för vårdgivare när det gäller bemötande och kunskap avseende nationella minoriteter (9.1.5).

Stockholms läns landsting välkomnar förslaget att införa kunskapskrav om de nationella minoriteterna i vårdutbildningarna (9.3).

Utredningen betonar vikten av språk- och kulturkompetens inom psykiatrin, men föreslår inga särskilda insatser inom psykolog- eller psykiatriutbildningarna. Stockholms läns landsting instämmer i utredningens bedömning kring behovet av språk- och kulturkompetens, särskilt inom psykiatrin och efterlyser åtgärder för att förbättra denna kompetens (9.1.2).

Landstinget föreslår en nationell samordning avseende information på 1177 vårdguiden på nationella minoritetsspråk. Detta skulle leda till samordningsvinster (9.3.1).

Stockholms läns landsting förutsätter att det fortsatta utvecklingsarbetet inom hälso- och sjukvårdsområdet kommer att ske i nära samarbete med landstingen.

Hur statsbidraget får användas och om överföring av medel till nästföljande år m.m.

Stockholms läns landsting ställer sig positivt till att den nuvarande ordningen med statsbidraget föreslås behållas (4.4). Landstinget ser dock gärna att nivån höjs i framtiden, helst i proportion till befolkningsantalet. Överföring av oförbrukade statsbidrag till nästkommande år bör möjliggöras (4.4.2). Utredningen riktar kritik mot landstingen, då majoriteten av landstingen inte förbrukat statsbidraget. Stockholms läns landsting tillhör de landsting som förbrukat 2016 års statsbidrag.

Utredningens förslag gällande projektstöd för kommuner som vill genomföra större, fleråriga projekt tillsammans med minoritetsorganisationer (4.4.2) bör även omfatta landstingen.

Samordning och uppföljning

Stockholms läns landsting välkomnar förslaget att en ny myndighet får uppdraget att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken (5.2). Nuvarande samordningsarbete är inte tillräckligt för att möjliggöra ett effektivt arbetssätt i landstingen och för att uppfylla lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Landstinget instämmer i bedömningen att Institutet för språk och folkminnen vore lämplig som värdmyndighet för den nya samordnings- och uppföljningsmyndigheten

Sammanfattning

Minoritetspolitiken har tagit två viktiga steg framåt med den minoritetspolitiska reform som genomfördes 2010, då bl.a. lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, fortsättningsvis minoritetslagen, trädde i kraft.

För det första ökade antalet kommuner i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska under de första fem åren från 38 till 75. Antalet landsting i förvaltningsområden utökades under samma tid från 8 till 14. Ytterligare ett tiotal kommuner har beslutat ansöka om att få ingå i förvaltningsområde. Att så många nya kommuner valt att engagera sig för de ytterligare minoritetsrättigheter detta innebär, har sin grund i den omfattande mobilisering som genomförts lokalt av de nationella minoriteterna.

För det andra har de två samiska språkcentrum, som inrättades 2010 inom Sametinget med placering i Östersund och Tärnaby, på kort tid framgångsrikt utvecklat metoder för en nödvändig revitalisering av det samiska språket och dess varieteter. Detta har betydande bäring också på det fortsatt viktiga arbetet för revitalisering av övriga fyra minoritetsspråk.

Det måste i detta sammanhang däremot tyvärr konstateras att minoritetspolitiken misslyckats nästan helt, vad gäller förverkligandet av de grundläggande rättigheter som alla de fem nationella minoriteterna ska tillförsäkras i landets samtliga kommuner. Fortfarande mer än sju år efter minoritetslagens tillkomst uppfattar sig en bred majoritet av landets kommuner föga eller inte alls berörda av lagens krav på stöd till och rättigheter för de fem nationella minoriteterna. Majoritetssamhällets kunskaper om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken liksom deras plats i Sverige i dag och historiskt är fortfarande högst bristfälliga.

Utredningen har haft i uppdrag att genomföra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, att se över minoritetslagen samt att utreda ett antal särskilda frågor.

Utredningen har när det gäller minoritetspolitikens övergripande inriktning gjort två bedömningar (avsnitt 3.8). Den första bedömningen är att minoritetspolitiken behöver inriktas i större utsträckning på överföringen av språk och kultur mellan generationerna. Av minoritetspolitikens tre delmål bör därför målet språk och kulturell identitet ges en särskild tyngd. I synnerhet bör frågor som rör språkrevitalisering och ungdomars delaktighet prioriteras.

Den andra övergripande bedömningen är att minoritetspolitiken behöver integreras bättre inom andra politikområden. Utredningen konstaterar att minoritetspolitiken är sektorsöverskridande, men att den på alla samhällsnivåer riskerar att hamna i ett ”stuprör” vid sidan av andra politikområden. Utredningen gör bedömningen att regeringen och övrig offentlig verksamhet bör sträva efter att i ökad grad integrera de minoritetspolitiska frågorna inom övriga sektorsområden. Två förslag tar särskilt sikte på detta, nämligen att regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter inom förskolan (avsnitt 6.3.5) och äldreomsorgen (avsnitt 7.5) ska överföras från minoritetslagen till skollagen respektive socialtjänstlagen.

Tyngdpunkten i utredningens uppdrag har varit utvärderingen av minoritetslagen och frågor som ansluter till det. Utredningen gör i denna del en rad bedömningar och lämnar ett antal förslag i kapitel 4. Utredningen kommer fram till att Sverige tills vidare bör behålla och utveckla ordningen med ett utökat skydd inom förvaltningsområden och ett grundläggande skydd som gäller över hela landet (avsnitt 4.1.1). Utredningen konstaterar att det varit oklart om kommuner har möjlighet att utträda ur förvaltningsområde och lämnar ett förslag till hur en utträdesmöjlighet kan regleras i minoritetslagen (avsnitt 4.1.2). Utredningen föreslår att möjligheten enligt 10 § minoritetslagen att skriftligen kontakta vissa särskilt angivna myndigheter på finska och samiska ska utökas till meänkieli, samt att även Arbetsförmedlingen ska omfattas av bestämmelsen (avsnitt 4.1.3).

En central fråga för utredningen har varit minoritetslagens s.k. grundläggande skydd – vissa bestämmelser som gäller samtliga fem nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk. Utredningen konstaterar att skyddet har fått dåligt genomslag generellt och särskilt utanför förvaltningsområdena (avsnitt 4.2.1). Utredningen

föreslår en rad förtydliganden i lagen. För det första föreslås att det ska anges i en särskild bestämmelse att kommuner och landsting ska anta dokumenterade minoritetspolitiska mål och riktlinjer, som ska följas upp. För det andra föreslås även att de ska vara skyldiga att lämna uppgift om sådana mål och riktlinjer på begäran från den myndighet som ansvarar för uppföljningen av minoritetspolitiken (avsnitt 4.2.2). För det tredje föreslås en förtydligad reglering av skyldigheten att informera enligt 3 § minoritetslagen (avsnitt 4.2.3).

Utredningen behandlar frågor om de nationella minoriteternas rättigheter i fråga om samråd med förvaltningsmyndigheter och annat inflytande i avsnitt 4.3. Utredningen konstaterar att samråd sker på det allmännas villkor och i för liten utsträckning, samt att de nationella minoriteterna inte har tillräckliga förutsättningar för att vara jämbördiga parter. Innebörden av förvaltningsmyndigheters skyldighet att samråda med nationella minoriteter föreslås därför formuleras tydligare i lagen (avsnitt 4.3.2). Utredningen föreslår att vissa myndigheter får i uppdrag att stärka minoritetsorganisationernas förutsättningar att utöva inflytande genom utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder (avsnitt 4.3.3).

Utredningen konstaterar därtill att barn och unga kommer till tals i för liten utsträckning. Utredningen föreslår därför att det anges i lagen att myndigheter särskilt ska beakta förutsättningarna för barn och unga som tillhör nationella minoriteter i frågor om inflytande och samråd (avsnitt 4.3.4).

Utredningen konstaterar även att arbetsbördan för de nationella minoriteternas organisationer på riksnivå har ökat sedan 2010, framför allt på grund av samråd, och att arbetsbördan kan förutses öka. Utredningen föreslår att bidraget enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag till nationella minoriteter minst ska fördubblas och att det särskilda stöd som lämnas till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars riksförbund – Tornionlaaksolaiset ska höjas. Vidare föreslås att staten lämnar ett sådant stöd även till lämpliga riksorganisationer som företräder den judiska och den romska minoriteten (avsnitt 4.3.5).

Utredningen behandlar även frågor som rör statsbidraget till kommuner och landsting i förvaltningsområde men kommer fram till att det inte finns skäl att förändra den nuvarande ordningen (avsnitt 4.4).

Utredningen gör i kapitel 5 en översyn av ordningen för uppföljning och samordning av minoritetspolitiken. Utredningen kommer

fram till att den nuvarande ordningen har brister och föreslår att regeringen inrättar en särskild myndighet för uppföljning, samordning och främjande av minoritetspolitiken(avsnitt 5.1 och 5.2). I kapitel 5 gör utredningen även bedömningen att det för närvarande inte är möjligt att stärka de nationella minoriteternas rättigheter genom att införa en överklagandemöjlighet (avsnitt 5.3).

Som en del av översynen av minoritetslagen har utredningen haft ett särskilt uppdrag att analysera regleringen av rätten till förskola respektive äldreomsorg på nationella minoritetsspråk. Dessa behandlas i kapitel 6 respektive 7.

Utredningen lämnar en rad förslag som tydliggör rätten till förskola m.m. inom förvaltningsområde. Utredningen föreslår att kommuner ska vara skyldiga att erbjuda hela eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på dessa språk, att de ska vara skyldiga att fråga vårdnadshavare om deras önskemål om förskola på språken och att det tydliggörs att den generella tidsfristen för erbjudande om förskola även gäller erbjudande om förskola på minoritetsspråk (avsnitt 6.3.2–6.3.4).

Utredningen lämnar även vissa förslag som helt eller delvis tar sikte på samtliga nationella minoritetsspråk. Skolverket föreslås få i uppdrag att ta fram stöd till huvudmän i förskolan. Detta stöd ska avse både de särskilda rättigheterna i förvaltningsområden och de metoder som kan användas generellt i förskolan för att denna ska kunna fylla en funktion i revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken (avsnitt 6.2.1). Utredningen föreslår även att regeringen överväger att komplettera begreppet modersmål med begreppet kulturarvsspråk för de nationella minoritetsspråken i lagstiftning som rör skola och förskola (avsnitt 6.2.2).

Utredningen lämnar förslag som stärker de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen. Utredningen föreslår en förtydligad reglering av äldreomsorg på minoritetsspråk såväl inom som utanför förvaltningsområde (avsnitt 7.3). Utredningen föreslår att även jiddisch och romani chib ska ges ett visst skydd, samt att kommuner ska vara skyldiga att informera den som ansöker om äldreomsorg om minoritetsrättigheterna. Den föreslagna regleringen lyfter även fram äldres behov av att upprätthålla och kunna känna sig trygga i sin kulturella identitet.

Det har under utredningens gång blivit tydligt att möjligheterna för det allmänna, främst kommuner och landsting, att leva upp till

skyldigheterna i lagen begränsas av brist på språkkunnig personal. Utredningen behandlar detta i kapitel 8 och föreslår uppdrag till myndigheter att utveckla uppdragsutbildningar och att pröva att komplettera relevanta yrkesexamina (avsnitt 8.2.2).

Utredningen går igenom de nationella minoriteternas behov när det gäller hälso- och sjukvård i kapitel 9 och konstaterar bl.a. att behovet av kunskaper om dessa gruppers hälsosituation är stort, samt att det saknas stöd för vårdgivare vad gäller bemötande och kunskap om de nationella minoriteterna. Utredningen bedömer att de nationella minoriteternas rättigheter behöver stärkas inom vården. Utredningen föreslår att det införs ett krav på kunskap om de nationella minoriteterna, deras hälsosituation och deras olika behov i vårdutbildningar på högskolenivå samt att nationella minoriteter lyfts fram särskilt i patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen (avsnitt 9.3.1). Utredningen gör även bedömningen att regeringen bör överväga att etablera ett centrum för samisk hälsa (avsnitt 9.3.2). Därtill föreslås ett tydligare uppdrag till myndigheter inom hälso- och sjukvårdsområdet (avsnitt 9.3.3).

Utredningen har haft i uppdrag att utvärdera de samiska språkcentrumen, vilket behandlas i kapitel 10. För detta ändamål har utredningen anlitat professor emerita Leena Huss vars utvärdering finns som bilaga 2 till betänkandet. Utredningen bedömer att språkcentrumens arbete är ett nödvändigt och värdefullt bidrag till revitaliseringen av det samiska språket samt att dessa bör fortsätta sitt arbete. Utredningen föreslår att Institutet för språk och folkminnen får i uppdrag att utreda formerna för att inrätta språkcentrum även för meänkieli och finska, samt utreda förutsättningarna för att skapa motsvarande funktion för jiddisch och romani chib.

I kapitel 11 går utredningen igenom behovet av, och lämnar förslag till, kunskapshöjande åtgärder och synliggörande av nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utredningen konstaterar att kunskapsnivån är låg. Utbildningsradion (UR) är den enskilda aktör som på senare tid mer omfattande tagit fram kunskapshöjande program såväl för skolan som riktade till allmänheten genom sändningar i public service.

Utredningen bedömer bl.a. att det i det kommande sändningstillståndet för public service-media bör tas hänsyn inte enbart till kvantitet utan även kvalitet i fråga om sändningar på de nationella minoritetsspråken. Utredningen bedömer vidare att jiddisch bör ges

samma ställning i sändningstillståndet som övriga minoritetsspråk (avsnitt 11.2.2).

När det gäller utbildningsväsendet konstaterar utredningen att målet i skolans läroplaner om kunskap om de nationella minoriteterna uppfylls i allt för låg utsträckning. Utredningen föreslår att uppdrag ges till Skolverket att genomföra en riktad efterhandsgranskning av läromedel, med avseende på hur de nationella minoriteterna och deras rättigheter framställs, samt att regeringen överväger att ge Skolverket i uppdrag att utöka utbudet av utbildningsmaterial om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken (avsnitt 11.3.1). Därtill föreslår utredningen att regeringen ser över möjligheterna att införa ett krav på kunskap om de nationella minoriteterna och deras rättigheter i examensmålen för lärare, samt ger Skolverket i uppdrag att vidta kunskapshöjande insatser i skolan (avsnitt 11.3.2).

Utredningen föreslår även att regeringen ger Folkbildningsrådet i uppdrag att utarbeta en handlingsplan för ökad medvetenhet om de nationella minoriteterna och deras rättigheter inom folkbildningen. I fråga om examensmålen för folkhögskollärare föreslås ett tillägg om att beakta nationella minoriteters rättigheter (avsnitt 11.3.3). Utredningen föreslår dessutom att Kungliga Biblioteket, Myndigheten för kulturanalys, Riksantikvarieämbetet, Riksteatern och Statens historiska muséer ges i uppdrag att också beakta nationella minoriteter och minoritetsspråk i sin verksamhet (avsnitt 11.4.4).

Utredningen behandlar i kapitel 12 slutligen ett antal frågeställningar som inte uttrycks i utredningens direktiv men ändå har bäring på utredningens huvuduppdrag:

- språk som diskrimineringsgrund (avsnitt 12.1),
- behovet att se över vilka nationella minoriteter och minoritetsspråk som bör erkännas av Sverige och benämningen av dessa (avsnitt 12.2)
- bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken (avsnitt 12.3)
- Institutets för språk och folkminnen ansvar för språkvård i fråga om de nationella minoriteternas varieteter och dialekter (avsnitt 12.5)
- hanteringen av historiska övergrepp och kränkningar (avsnitt 12.6)

- behovet av egna institutioner för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken (avsnitt 12.7) och
- behovet av att regeringen i dialog med Sveriges Kommuner och Landsting lyfter frågan om efterlevnaden av minoritetslagen (avsnitt 12.8).

Utredningen tar i avsnitt 12.4 särskilt ställning mot den negativa särbehandlingen av det nationella minoritetsspråket jiddisch i flera sammanhang såsom vid utfärdande av sändningstillstånd för public service-företagen och insatser för lärarutbildning.